

7.

EEN SUCCESNUMMER

‘It’s a Long Way to Tipperary’

1914-1915

Dat ‘It’s a Long Way to Tipperary’ het meest populaire marslied van het eerste oorlogsjaar werd, was om een aantal redenen opmerkelijk.

Ten eerste was het zo nieuw: het lied dateerde uit 1912 en was dus nog maar een paar jaar oud toen het door de Engelse troepen werd uitverkoren als hun favoriete marslied. De Duitse troepen zongen nationalistische liederen als ‘Deutschland über alles’ en ‘Die Wacht am Rhein’, en ook de Fransen grepen terug op klassiekers als de ‘Marseillaise’ of het nog oudere ‘Auprès de ma blonde’.

Ten tweede ging de tekst over Ierland – Tipperary is een plattelandsstadje in de provincie Munster in het zuiden van Ierland. Maar in 1914 was Ierland een weinig geliefde Britse kolonie die het land politiek verdeelde en bij de gemiddelde soldaat uit Engeland, Schotland of Wales niet onmiddellijk warme vaderlandslievende gevoelens opriep.

Ten derde was de tekst eerder nostalgisch dan nationalistisch of martiaal, en het was oorspronkelijk ook niet als marslied geschreven. ‘It’s a Long Way to Tipperary’ gaat over een Ierse jongeman in Londen die verlangend terugdenkt aan het meisje dat hij in Ierland achterliet. Het tweede vers steekt de draak met de domheid van de Ierse Paddy die aan zijn geliefde schrijft het hem toch vooral te laten weten als zij zijn brief eens *niet* mocht ontvangen. Molly schrijft terug dat ze een andere bewonderaar heeft en dat als Paddy met haar wil trouwen, hij maar beter snel naar huis kan komen. Dit is precies wat Paddy van zins is, en dus is ‘Tipperary’ geen liedje van verlangen naar Engeland of Londen, maar juist een lied van afscheid: ‘Goodbye Picadilly, Farewell Leicester Square’.

In 1912 had ‘It’s a Long Way to Tipperary’ twee auteurs, de tweederangs music-hall artiest Jack Judge (1872-1938) en de aan een rolstoel gekluisterde liedjesschrijver Henry James (‘Harry’) Williams (1873-1924). Maar na de dood van Williams in 1924 claimde Judge, wiens grootouders uit Tipperary afkomstig waren, dat hij alleen de tekst en muziek had geschreven, en dat Williams niet meer was geweest dan de secretaris die de melodie voor hem op papier had gezet (Judge beheerste het notenschrift niet). Judge werd vervolgens jarenlang als enige auteur van het lied vermeld. Nazaten van Williams vochten een lange strijd om hem in ere hersteld te zien en produceerden een eerdere versie van het lied uit 1909, toen nog getiteld ‘It’s a Long Way to Connemara’, een verwijzing naar een ruige en

dunbevolkte streek aan de Ierse westkust. Sinds 2012 wordt 'It's a Long Way to Tipperary' weer officieel toegeschreven aan Judge en Williams.

Minstens zo belangrijk voor het succes van het lied was de muziekuitgever Bert Feldman (1874-1945), die met het idee kwam het lied een marstempo te geven en een extra 'long' aan de titel toevoegde. Soldaten klaagden veel en vaak over de lange dagmarsen. Een ander populair soldatenlied was het Amerikaanse 'There's a Long, Long Trail', dat in 1914 in Londen was verschenen, maar pas een jaar later populair werd bij de Britse soldaten in de loopgraven.¹ Bij het censureren van de brieven van zijn manschappen stuitte de Engelse officier en oorlogsdichter Siegfried Sassoon (1886-1967) op een frase die hem trof door haar poëtische kracht: 'Everywhere we go here seems such a long way.'²

No 549. *Feldman's 6th Edition* Mrs. B. Hinsley
This Song may be Sung in Public without Fee or Licence Except at Theatres & Music Halls.
The Marching Anthem on the Battlefields of Europe.
THE IMMORTAL
IT'S A LONG LONG
WAY TO TIPPERARY
Written and Composed
BY
JACK JUDGE
AND **HARRY**
WILLIAMS.
Sung by **THE**
SOLDIERS
OF THE KING
COPYRIGHT LONDON,
B. FELDMAN & CO 2 & 3, ARTHUR STREET, NEW OXFORD STREET, W.C.
Copyright MCMXII in America by B. Feldman & Co

PHOTO BY LAFAYETTE

¹ Het werd geschreven door twee Yale studenten, de muziek was van Alonzo 'Zo' Elliott (1891-1964), de tekst van Stoddard King (1889-1933). De laatste regels van het refrein verwoordden de mengeling van hoop en verlangen die zo veel soldaten voelden: 'There's a long, long night of waiting / Until my dreams all come true; / Till the day when I'll be going down / The long, long trail with you.'

² Siegfried Sassoon, *Diaries 1915-1918* (London: Faber & Faber, 1983), 250.

Op de bladmuziek vermeldde Feldman genereus dat het lied in het openbaar – met uitzondering van (variété-)theaters – mocht worden gezongen zonder voorafgaande toestemming of betaalverplichting. De marcherende soldaten hoefden dus niet bang te zijn dat ze een copyright-claim aan hun broek kregen.

Een laatste bijdrage aan het succes van ‘Tipperary’ leverde de Britse krant *The Daily Mail*. Een oorlogsverslaggever van de krant berichtte hoe soldaten van de Connaught Rangers, een Iers regiment, het lied zongen toen ze in de zomer van 1914 door Frankrijk richting het front marcheerden. De krant publiceerde de volledige tekst en zorgde er zo voor dat het lied in het hele Britse leger bekend werd.

Ook in Nederland werd ‘Tipperary’ een doorslaand succes. Toen Britse eenheden in oktober 1914 in Antwerpen arriveerden om te helpen bij de verdediging van de stad, berichtte het dagblad *De Tijd* dat zij dat deden onder het zingen van ‘het bekende: “It is a long way to Tipperary”’.³ Eind oktober publiceerde het geïllustreerde weekblad *De Wereldkroniek* de tekst en muziek en *De Telegraaf* deed datzelfde in de avondeditie van 4 november 1914. Volgens de krant kwamen er zo veel verzoeken binnen voor toezending van dat nummer dat de tekst en muziek in het avondblad van 19 november waren herdrukt. Het blad bracht ook een niet bijzonder goed gelukte Nederlandse versie van de tekst:

Jantje was een boemelaartje,
In ‘t schoone Amsterdam,
En hij deed dat menig jaartje,
Tot de oorlog kwam.
Hij werd naar een fort gezonden
Op d’inundatielij.
En 's avonds na de ronde
Zingt hij droevig dit refrein:

Het is verweg de stad aan d'Amstel,
't Is een heel eind hier vandaan,
Het is verweg de stad aan d'Amstel,
En het land van de Jordaan,
Vaarwel Kalverstraatje,
Vaarwel Rembrandtplein,
We zijn ver, ver weg van 't graf van Naatje⁴
En het hart doet pijn.

Jean Louis Pisuisse zong de Engelstalige versie op de liederenavonden die hij vanaf november 1914 door het hele land verzorgde. ‘Overbodig is het zeker te vermelden, dat „It's

³ *De Tijd*, 7 oktober 1914.

⁴ Een verwijzing naar het standbeeld van nationale eendracht op de Dam, dat bekend werd als ‘Naatje van de Dam’. Het beeld was in april 1914 verwijderd om ruimte te maken voor de aanleg van trambanen.

A long way to Tipperary" niet op het programma ontbrak en dat het overbekende refrein door een ieder werd meegezongen,' meldde de recensent na een optreden in Enschede.⁵

Eind 1914 waren er allerlei verschillende versies op grammofoonplaat beschikbaar: van de Ierse tenor John McCormack, of de bekende Engelse entertainer Harry Fay, van de bariton Stanley Kirkby (met orkest), of de King's Military Band (met zang), en er was ook een opname voor solo harmonica door Alex Prinse, waarschijnlijk speciaal voor de gemobiliseerde soldaten, onder wie de handzame mondharmonica een geliefd muziekinstrument was.⁶ Op straat werd het lied gespeeld door de draaiorgels en in december werd het ook vertolkt door het carillon van de Martinatoren in Groningen.

Alles en iedereen trachtte mee te liften op het succes van het lied: Het duo De Cock had een 'militair lach-succes' met hun 'Jaap naar Tipperary', een nieuwe biscuitsoort werd onder de naam Tipperary op de markt gebracht, en adverteerders gingen zich te buiten aan spitsvondigheden als: 'It's a long, long way to Tipperary, but it's a very, very short way to the Cinema Palace', of, nog erger:

'It's a long way to „Tipperary” but not to Stoomwasscherij „Ozon”. Men belt slechts even No. 8628 op, de wasch wordt dan direct afgehaald en tegen scherp concurrerenden prijs spoedigst keurig net afgeleverd.⁷

Ook in Nederlands-Indië was het lied bijzonder in trek:

Je kunt tegenwoordig desavonds geen huis meer voorbijkomen waar een piano is, of je hoort ijverig de Tipperary-melodie bestudeeren; je kunt geen vriend of goeden kennis ontmoeten, of hij vraagt je of je „het" al kent, begint je het moppie voor te fluiten en daarbij heen en weer te deinen. En je neuriet het mee, het pittige wijsje en blijft het doorneuriën, als je kennis het al lang weer aan een ander voorfluit. In huis marcheert men er voor de aardigheid eens bij. 's Morgens sta je er mee op en gaat er 's avonds weer mee naar bed. Het verveelt niet, het brengt je integendeel in een opgewekte stemming.⁸

Maar juist in Nederlands-Indië, dat zo ver verwijderd lag van de Europese slagvelden en waar de pers doorgaans veel minder neutraal was in haar berichtgeving, leidde de Tipperary-manie tot gevoelens van ongemak:

Men is te Batavia bezig, op een bedenkelijke wijze van den rechten weg der neutraliteit af te dwalen. In de sociëteiten, hotels en restaurants speelt men niet de volksliederen, doch wel: „It is a long way to Tipperary", welk Britsch soldatenlied in dezen tijd kan beschouwd worden als een nationale deun. En dan kwam het daarbij herhaaldelijk voor, dat aan het tafeltje, waar de consuls der geallieerde landen waren gezeten, demonstratief werd geapplaudisseerd, terwijl aan het tafeltje van den

⁵ *Twentsch Dagblad Tubantia*, 12 februari 1915.

⁶ Advertentie in *Het Leven*, 15 december 1914.

⁷ *Het Nieuws van den Dag*, 18 januari 1915.

⁸ *De Sumatra Post*, 29 december 1914.

Duitschen consul-generaal [...] een pijnlijk stilzwijgen werd geconstateerd. Het publiek laat zich daarbij dan niet onbetuigd en juicht den Tipperary-marsch overluid toe.⁹

En het ging niet alleen om de diplomatieke vertegenwoordigers uit de oorlogvoerende landen. Het Nederlands-Indische Leger was een vergaarbak van nationaliteiten, waarin vooral ook veel Duitsers dienden. De legerautoriteiten waren bevreesd dat de populariteit van 'Tipperary' tot onrust binnen de eigen gelederen zou kunnen leiden. In maart 1915 verbood de commandant van het KNIL, luitenant-generaal J.P. Michielsen (1862-1916), militaire muziekkorpsen om „It's a long way to Tipperary" nog langer in het openbaar te spelen. Ook in andere steden namen plaatselijke burgerbesturen hun voorzorgsmaatregelen. In Solo op Midden-Java kreeg de kapelmeester de instructie de uitvoering van Tipperary te staken als er in de zaal 'deining' zou ontstaan. De kapelmeester nam het zekere voor het onzekere en schrapte het nummer van het repertoire.

Sommige kranten waren verbolgen over deze vorm van muziekcensuur: 'Het mankeert er nog maar aan dat muziekprogramma's eerst aan de beoordeeling van de politie moeten worden onderworpen vóór een muziekuitlevering mag worden gegeven.'¹⁰ Ook in de Nederlandse pers was er kritiek. Vooral het *Algemeen Handelsblad* reageerde opmerkelijk fel:

Inderdaad maken autoriteiten met zulk een soort van verbodsbepalingen niet alleen zichzelf, maar ook ons land belachelijk en dat is het bedenkelijke van zulke kinderachtigheden. Dat men zich eventjes ergert, wanneer onze troepen, over Nederland's straatwegen marcheërend, zich om neutraliteits-overwegingen het genoegen niet willen ontfeggen om op de mooie wijs van de „Wacht am Rhein" te loopen kunnen wij ons begrijpen. Maar een plechtig verbod van een beteekeenis- en zouteloos café chantant liedje door een obersten Kriegsherr, omdat honderdduizenden Engelsche soldaten het ten aardige wijs vinden om op te marcheeren, is toch wat al te dwaas.¹¹

Andere kranten toonden meer begrip voor de maatregel. De scheidslijn volgde de politieke gezindten: waar liberale kranten als het *Handelsblad* zich verzetten tegen wat zij zagen als een al te ver doorgevoerde neutraliteitsbraafheid, waren confessionele kranten veel meer geneigd om politieke controversen uit de weg te gaan. Volgens het katholieke dagblad *De Tijd* was de ingreep van de opperbevelhebber Michielsen tijdig en verstandig, omdat anders het gevaar dreigde dat de Indische smeltkroes zou overborrelen:

Uit particuliere berichten was ons reeds lang bekend, dat in garnizoensplaatsen soldaten van Duitse geboorte in gemeenschappelijke lokalen pleegden aan te dringen op het spelen van „Die Wacht am Rhein", waarna dan Fransche of Belgische militairen riepen om de „Marseillaise". Tot de bevelhebber er tusschen kwam en

⁹ *Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch-Indie*, 23 maart 1915.

¹⁰ *De Nieuwe Vorstenlanden*, 18 maart 1915.

¹¹ *Algemeen Handelsblad*, 18 maart 1915, Avondblad.

commandeerde: noch het een noch het ander. En als nu ook de „Tipperary" verboden is bij muziekkorpsen of in de cantines van ons zoo gemengd leger, dan is dit niet belachelijk, maar heel verstandig.¹²

Nog geen jaar na het uitbreken van de oorlog was ‘It’s a long way to Tipperary’ niet langer een muzikale curiositeit. Het lied was onderdeel van de Britse krijgscultuur geworden en had daarmee in oorlogstijd een politieke kleur verworven. Het speelverbod in het neutrale Nederlands-Indië bewees dat een klassieker was geboren.

¹² *De Tijd*, 19 maart 1915.